

Konferencija Menadžment u sportu,
„Braća Karić“ Beograd

SOCIOLOŠKA DIFERENCIJACIJA SREDNJOŠKOLKI TEMELJEM UPRAVLJAČKIH TENDENCIJA

Danijela Bonacin ¹, Žarko Bilić ² i Almir Mašala ³

¹ *Edukacijski fakultet Travnik*

² *Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti Mostar*

³ *Fakultet sporta i tjelesnog odgoja Sarajevo*

Sažetak

Svrha rada bila je utvrđivanje sociološke diferencijacije srednjoškolki temeljem upravljačkih tendencija a u cilju definiranja njihovog trenutnog upravljačkog statusa s krajnjom svrhom prepoznavanja njihovog budućeg upravljačkog statusa u društvu. Za potrebe rješavanja problema korišten je uzorak entiteta od 647 učenica od prvog do četvrtog razreda gimnazije opisan sa 48 varijable sociološkog karaktera i 4 varijable upravljačkog tipa koje su poslužile za formiranje grupa. Podaci su prikupljeni 2009. anketom i primarno obrađeni. Temeljem četiri varijable upravljačkog tipa formirane su tri grupe: upravljački superiorni, upravljački neutralni i upravljački inferiorni. Provedena je univarijantna analiza (ANOVA) i klasična multivarijantna diskriminativna analiza u prostoru socioloških indikatora. Rezultati su pokazali da se grupe značajno razlikuju naročito po varijablama ekonomskog statusa, mjesta boravka te varijablama koje definiraju mikrosociološke oporbene i regulativne klike.

Ključne riječi: *diferencijacija, upravljanje, sociološki, srednja škola, djevojke*

Abstract

The aim of this work was sociological differentiation determination female grammar school girls based on management tendencies according to definition of their actual management status with the final reason of identification of their future social management status. For this article problem solving purposes we use a sample of 647 girls of I, II, III and IV class of grammar school. Those entities were described with 48 sociological indicators and 4 variable of management type used for group definition. Data were collected 2009. with questionnaire and process with primary procedures. By means of 4 management variable we form three groups: superior, neutral and inferior group according to management tendencies and with those groups we provide univariate (ANOVA) as well as multivariate discriminative analysis in the space of sociological indicators. Results have shown significant differences especially in sub-segments of economical status, living place, and micro-sociological variables of oppositional and regulative cliques.

Key words: *differentiation, management, sociology, grammar school, girls*

1. Uvod

Društvena struktura, sastavljena od mnogobrojnih različitih društvenih položaja, društvenih uloga, grupa i institucija (Fanuko i sur., 1995) predstavlja vrlo kompleksnu i zahtjevnu tvorevinu, čvrsto povezanu mrežu različitih ljudskih interakcija. Kako bi opstala i funkcionirala prožeta je sustavom različitih pravila, normi koje određuju prikladno ponašanje u određenim situacijama i u skladu s kojima se svi pojedinci unutar nje moraju ponašati. Pravila postoje kako na makro razini tako i na mikro razini i to u vidu običajnih normi, zakonskih normi, običaja i tabua a podrazumijevaju određeno ponašanje (obvezno i neobvezno). Nadalje, struktura određenog društva pretpostavlja i određene karakteristike koje to društvo razlikuje od ostalih – kulturu, odnosno sustav obrazaca ponašanja, zajedničkih vrijednosti, vjerovanja i pravila za definiranje međusobnih odnosa te odnosa prema prirodi te oruđa i tehnike koje su ljudi izumili da bi se prilagodili sredini (Fanuko i sur., 1995). Kultura svakog društva zasnovana je na simbolima, uči se i prenosi socijalizacijom, vrijedi za članove cijelog društva i integrirana je cjelina više segmenata od kojih su vrijednosti kao apstraktne ideje o tome što je dobro, ispravno i poželjno osnova koja se razlikuje od društva do društva. U takvoj strukturi svaki pojedinac od tek rođenog djeteta do stogodišnjeg starca ima točno određeni društveni položaj i često više no jedan, ovisno od aspekta gledanja. Društveni položaj se različito društveno rangira odnosno vrednuje, čineći društveni status a koji opet može biti pripisan (rođenjem, bez obzira na sposobnosti i rezultate) ili postignut (rezultat sposobnosti, talenta..). No, u svakom slučaju podrazumijeva igranje uloga koje se od pojedinaca očekuju jer društvene uloge predstavljaju niz kulturno i socijalno definiranih prava i obveza koje se odnose na određeni društveni položaj a koje pojedincu pomažu da osobno ponašanje prilagodi očekivanom (Fanuko i sur., 1995). Iako se preuzimanje uloga zapravo događa već začecem kada dijete-embrio neprestano spoznaje i uči na nesvjesnom nivou igrajući ulogu „bića koje uči,“ (Smajlović, Bonacin Da, i Bonacin D., 2007), ipak je ono zapravo najočitije i možda najvažnije u vrijeme adolescencije kad je proces sazrijevanja u jeku i kad se pojedinac između ostalog priprema za preuzimanje uloga odraslih, što se naravno, razlikuje od društva do društva (Đorđević, 1978). Neki autori poput Piaget-a (1979) naglašavaju da upravo adolescenti zbog vrlo razvijenog razmišljanja i interakcije sa sredinom, imaju svoje poglede i teorije o društvenim, političkim i umjetničkim doživljajima u životu, stoga je moguće pronaći i upravljačke tendencije u njihovim razmišljanjima. U ovom razdoblju ljudska bića su jako usmjerena na okolinu u kojoj žive i motivirana su društvenim težnjama. Primjerice Adler smatra da je osjećaj zajedništva urođen (Lindsey i Hall, 1978) i da su ljudi motivirani upravo tim. Isto tako je smatrao da su ljudi više motivirani očekivanjem od budućnosti nego doživljajima u prošlosti (Lindsey i Hall, 1978) stoga bi ih u ovom periodu vjerojatno bilo lako usmjeravati. Važnost toga vidi se u slijedećem: Postizanje vrhunskih rezultata (npr. u sportu) plod je dugogodišnjeg rada i ulaganja mnogih resursa, bez ikakvih garancija da će takav rezultat zaista i biti postignut (Bonacin, Bilić i Bonacin Da, 2008). Teško je dakle znati budućnost, no ako bi postojali nekakvi empirijski pokazatelji mogla bi se izvršiti svojevrsna selekcija i usmjeravanje. Za samu selekciju kao postupak izbora određenih kandidata za određenu aktivnost (pri čemu se vrši procjena mogućnosti realizacije u budućnosti) trebalo bi poznavati model aktivnosti, razvojna svojstva objekata selekcioniranja, postupci transformacije te procjena svojstava onih koji se uključuju u tretman. Usmjeravanje nadalje predstavlja skup postupaka koji se sistematski provode s ciljem približavanja pojedinca nekom sub-modelu (Bilić, Pavić i Herceg, 2009; Bonacin, Bilić i Bonacin Da, 2008). Ukoliko zakonitosti postoje, zašto se ne bi mogli pojedinci selekcionirati i usmjeravati i za područje menadžmenta kao što se to očito radi npr. u području sporta?

Gdje će biti, što će raditi i kako će im biti u budućnosti jako je bitno, prije svega pojedincu o kojem se radi a onda i društvu u kojem funkcionira. A upravo društvo, odnosno način na koji je organizirano određuje uvjete života svojih članova tj. njihov položaj unutar strukture. Očito je kako ne mogu svi biti na istom mjestu i imati iste uvjete, nejednakost postoji. Ukoliko je riječ o nejednakosti koja nastaje obavljanjem različitih djelatnosti i time igranjem različitih uloga riječ je o društvenoj diferencijaciji a ako je riječ o različitoj dostupnosti materijalnim bogatstvima, ugledu i moći što stvara hijerarhiju (slojeve) riječ je o društvenoj stratifikaciji (Fanuko i sur., 1995). Istraživanje ljudskih jedinki u sociološkom području daje zanimljive rezultate, posebno u smislu upravljanja (Bonacin, Da., 2008 a; Bonacin, Da, 2008 b).

U makrosociološkom smislu, u području socioloških istraživanja, Saksida i Petrovič (1972) prezentirali su svoj model strukture stratifikacijskih subsustava a koji uključuje *socijalizacijski* subsustav (edukativni i temeljni rezidencijalni status), *institucionalizacijski* subsustav (profesionalni i politički status, politička orijentacija) i *sankcijski* subsustav (ekonomski i rezidualni status, životni stil). U mikrosociološkom smislu nisu ponuđeni neki posebni modeli no neki autori (Bonacin, 2006) prepoznali su slijedeće pojave koje se sustavno ponavljaju: *funkcionalnu* kliku, *oporbenu* kliku, *regulativnu* kliku a unutar kojih se primjećuju na pojedinačnoj razini pojave *primarnih* lidera, *sekundarnih* lidera, *omiljenih* pojedinaca i *izolatora*. Na temelju spomenutog modela i prepoznatih pojava sačinjen je ovaj rad.

2. Predmet, problem i cilj

Ljudski resursi predstavljaju jedan od osnovnih elemenata svake organizacije, jer od njihovog znanja, sposobnosti i vještina, u velikoj mjeri zavise i ukupni rezultati poslovanja, pa im se zato danas poklanja izuzetna pažnja. Zbog toga menadžment ljudskih resursa ima dinamičan razvoj, kako u teoriji tako i praksi, pa proučavanje čovjeka u procesu rada i nalaženje načina da se poveća njegov radni potencijal i isti maksimalno iskoristi predstavlja univerzalan proces koji se intenzivno odvija (Malacko i Rađo, 2007). Nove tehnologije traže nova znanja, većinom prije svega aplikativna pa su nužne sposobnosti koje uključuju kreativnost, motivaciju i poduzetnički duh (Vajić i sur., 2004). Menadžeri, tj. upravljači su osobe koje obavljaju sve poslovne aktivnosti u okviru odgovarajućeg poslovno-organizacijskog oblika, angažirajući potrebne resurse, uz težnju da se osigura odgovarajući balans između efektivnosti i efikasnosti u kratkom i dugom roku (Šunje, 2002). Pri tom treba naglasiti kako oni djeluju u raznovrsnom, promjenjivom i kompleksnom okruženju a posljedice onog što rade utječu na mnoge. Iz svega navedenog očita je važnost upravljača u funkcioniranju današnjeg svijeta. Stoga je razumljivo kako slijedi pitanje: na osnovi kojih kriterija danas neko postaje menadžer tj. upravljač? A s obzirom kako je očita i potreba za sposobnim upravljačima, postoji li mogućnost da se upravljačke sposobnosti pojedinaca prepoznaju puno ranije nego se javi potreba za njihovim sudjelovanjem u upravljanju, kako bi im se eventualno pružila potpora ili usmjeravanje ili, kako bi ih se usmjerilo ka preuzimanju menadžerskih uloga u budućnosti. Upravo iz tih razloga ovaj rad se bavi djevojkama od prvog do četvrtog razreda gimnazije, dakle adolescentima čiji se stavovi doslovno tek formiraju a sposobnosti i ambicije upravo prepoznaju i oblikuju. Problem rada je makro i mikrosociološka diferencijacija ovih srednjoškolki upravo temeljem upravljačkih tendencija a u cilju definiranja njihovog trenutnog upravljačkog statusa, s krajnjom svrhom mogućeg prepoznavanja njihovog budućeg upravljačkog statusa u društvu te eventualne potpore istog.

3. Metode

U uzorak ispitanica ušlo je konačnih 647 entiteta s potpunim podacima, gimnazijalki iz Hercegovine. Entiteti su opisani sa 48 socioloških indikatora Likertovog tipa, uz uvažavanje modela Saksida i Petrovića (1972). uz proširenje baterije varijablama za procjenu mikrosociološkog statusa (funkcionalna, oporbena i regulativna klika), prema modelu Bonacina iz 2006 i sa četiri varijable upravljačkih tendencija (autorica ankete: Bonacin Danijela, 2009). Nakon normalizacije i izračunavanja osnovnih statističkih parametara po svakoj varijabli, podaci su obrađeni na posebni način baš za potrebe ovog rada. Četiri varijable koje opisuju tendenciju ili sklonost upravljanju iskorištene su kao kompozitni kriterij za formiranje triju grupa. Pri tome se vodilo računa o dva bitna uvjeta. Prvi je da je kompozitni rezultat sumacijska linearna kombinacija četiri varijable a drugi da su ispitanice sortirane sukladno tom kompozitu te su podijeljene u tri grupe na način da je prosječnih ca 50% a inferiornih i superiornih po ca 25%. Inicijalni podaci su prikupljeni u rasponu od 1 do 5 (5=maksimalno slaganje). U skupinu superiornih ušli su entiteti sa prosječnom vrijednošću kompozita 4.25 i više, u skupinu inferiornih do (uključivo) 2.75, dok su prosječni svi ostali. Tako formirane grupe podvrgnute su, u prostoru socioloških i mikrosocioloških indikatora, univarijantnoj (ANOVA) i klasičnoj multivarijantnoj diskriminativnoj analizi (Bonacin 2004).

4. Rezultati i rasprava

Obradom podataka temeljem upravljačkih tendencija korištene su četiri varijable upravljačkog tipa (1. *ja dobro određujem ciljeve u svom životu i trudim se ostvariti ih*; 2. *svaki način je dobar kad dovede do cilja*; 3. *spособan upravljač vidi u svemu svoj interes*; 4. *moramo upravljati ljudima, stvarima i događajima oko nas*). Unutar uzorka ispitanica dobivene su tri grupe i to upravljački superiorni, upravljački srednji i upravljački inferiorni. Struktura diskriminativnog faktora (D) pokazala je da se grupe značajno razlikuju naročito po varijablama ekonomskog statusa, mjesta boravka te varijablama koje definiraju mikrosociološke oporbene i regulativne klike. Ove rezultate načelno prati i univarijantna analiza varijance (F, p). Radi preciznije identifikacije izračunate su i standardizirane aritmetičke sredine grupa za svaku varijablu (G1-Z, G2-Z, G3-Z) – tablica 1.

U slučaju **upravljačko – superiornih** entiteta, rezultati pokazuju jače izražene vrijednosti regulativne klike, oporbene klike i ekonomskog statusa te nešto manje ali još uvijek izražene vrijednosti socijalne mreže i profesionalnog statusa dok su slabije ali primjetne vrijednosti kod funkcionalne klike, rezidencijalnog statusa, životnog stila te mjesta rođenja a zanemarive kod edukacije. One smatraju da bi bolje upravljali od pojedinaca u postojećem sustavu te čekaju i prikupljaju informacije. Smatraju da osobe koje odlučuju nisu sklone dogovorima i da one osobe koje kontroliraju institucije moraju biti politički aktivne. Misle da nisu dobra pravila zajednice u kojoj žive ali žive u mjestu o kojem su sanjali. Ne misle da je moda važan dio društvene pozicije no smatraju da svaki čovjek mora imati svoj stil. Po njima ljudi danas možda teže previsokom standardu ali ipak drže da bi svi trebali imati svoju kuću, bazen, laptop... Po njima svaki čovjek ima sredstava onoliko koliko se potruđi a u društvu ga cijene kad imaš dobre prihode. Materijalna dobra su najvažniji dio čovjekovog statusa a svoje aktivnosti u životu posve će usmjeriti prema zaradi. Pomalo su ili će biti uključeni u političke procese i u odnosu na druge grupe nešto izraženije smatraju kako je politika najvažniji segment bilo kojeg društva, no isto tako misle da se ne treba odlučiti i potpuno prihvatiti pravila određene politike.

Tablica 1. Rezultati diskriminativne analize

Varijable	G1-Z	G2-Z	G3-Z	F	P	D
Stupanj obrazovanja je danas manje važan nego prije.	0.01	-0.03	0.06	0.52	0.60	-0.04
Obrazovanje trebaju svi bez obzira na dob, spol, vjeru...	0.13	0.02	-0.15	3.22	0.04	0.17
Učenje je bitan aspekt odgoja u prijenosu vrijednosti društva.	0.06	0.02	-0.11	1.30	0.27	0.10
Bolje obrazovanje daje mogućnost boljeg radnog mjesta.	0.08	0.04	-0.15	2.48	0.08	0.14
Volim mjesto u kojem sam rođen.	-0.12	0.05	0.02	1.49	0.22	-0.08
Mjesto rođenja definira karakteristike čovjeka koji je u njemu rođen.	0.26	0.07	-0.39	19.82	0.00	0.41
Mladi ljudi rade na dobrobiti mjesta u kojem su rođeni.	0.03	0.01	-0.04	0.23	0.80	0.05
Mladi ljudi bi trebali ostati u mjestu rođenja.	0.12	-0.05	-0.02	1.43	0.24	0.08
Volim biti u kontaktima s brojnim i različitim ljudima.	-0.06	0.07	-0.08	1.71	0.18	0.01
Mnogi ljudi uvažavaju moje stavove i mišljenja.	0.23	0.00	-0.22	8.00	0.00	0.27
Ljudi trebaju uspostavljati čvrste odnose s malim brojem prijatelja.	0.14	0.02	-0.17	4.11	0.02	0.19
Stvaranje odnosa je danas stvar interesa.	0.12	-0.07	0.03	1.89	0.15	0.05
Većina ljudi su eksperti u svojim poslovima.	-0.02	0.02	-0.03	0.22	0.81	0.01
Znanje se koristi za opću dobrobit.	0.10	-0.01	-0.08	1.20	0.30	0.11
Profesionalnost je zamijenila emocije na radnom mjestu.	0.12	-0.04	-0.03	1.44	0.24	0.09
Profesionalnost jamči uspjeh u poslu.	0.08	-0.04	0.00	0.71	0.50	0.05
Politika je najvažniji segment bilo kojeg društva.	0.11	0.02	-0.16	3.01	0.05	0.16
Politički status jamči sigurnost.	0.06	0.03	-0.12	1.55	0.21	0.11
Politička pozicija se povećava sukladno spoznajama.	0.03	-0.03	0.02	0.22	0.80	0.01
Politički status je doživotan.	-0.01	0.04	-0.07	0.61	0.55	0.04
Treba se odlučiti i potpuno prihvatiti pravila određene politike.	-0.04	0.03	-0.04	0.38	0.69	0.00
Biti orijentiran politički znači djelovati pozitivno.	0.00	0.05	-0.11	1.46	0.23	0.07
Političko mišljenje treba mijenjati sukladno statusu.	0.00	-0.04	0.08	0.82	0.56	-0.05
Aktivno sam uključen/a sam ili ću biti uključen u političke procese.	0.11	-0.08	0.05	2.16	0.11	0.03
Svaki čovjek ima sredstava onoliko koliko se potruđi.	0.17	-0.02	-0.11	3.18	0.04	0.17
U društvu te cijene kad imaš dobre prihode.	0.15	0.01	-0.16	3.87	0.02	0.19
Svoje aktivnosti u životu posve ću usmjeriti prema zaradi.	0.43	0.04	-0.48	37.20	0.00	0.56
Materijalna dobra su najvažniji dio čovjekovog statusa.	0.24	-0.05	-0.12	6.16	0.00	0.22
Ljudi danas teže pretjerano visokom standardu.	0.26	-0.01	-0.23	9.65	0.00	0.30
Svaki čovjek treba imati kuću, bazen, auto, laptop, putovanja...	0.21	0.00	-0.20	6.96	0.00	0.25
Moda je važan dio društvene pozicije.	-0.02	-0.04	0.09	0.99	0.63	-0.07
Svaki čovjek treba izgraditi svoj vlastiti stil.	0.13	-0.03	-0.07	1.97	0.14	0.13
Živim u mjestu o kojem sam uvijek sanjao.	0.28	0.03	-0.33	16.10	0.00	0.38
Pravila zajednice u kojoj živim su izvrsna.	-0.30	0.08	0.12	9.26	0.00	-0.25
Mjesto boravka danas više nije toliko važno.	0.22	0.01	-0.22	7.75	0.00	0.27
Mjesto u kojem živim je dobro povezano s ostatkom svijeta.	0.15	0.01	-0.16	3.76	0.02	0.19
Pravila uvjetuje uvijek ista grupa ljudi koja odlučuje.	0.02	-0.03	0.03	0.23	0.80	-0.01
Ljudi koji uvjetuju pravila su stabilni i nezavisni.	0.15	-0.02	-0.10	2.60	0.07	0.15
Ljudi koji kontroliraju institucije su politički jako aktivni.	0.17	-0.04	-0.09	3.16	0.04	0.16
Osobe koje odlučuju su jako sklone dogovorima.	-0.18	0.05	0.08	3.24	0.04	-0.15
Mislím da bih ja bolje vodio/la neke institucije.	0.31	0.01	-0.32	16.84	0.00	0.39
Treba se truditi preuzeti dio odlučivanja.	0.25	0.02	-0.28	12.01	0.00	0.33
Lako je organizirati grupu koja bi mogla bolje voditi institucije i ljude.	0.22	0.04	-0.28	10.65	0.00	0.31
Oporba ima veći utjecaj na ljude nego vlast.	0.22	-0.01	-0.20	7.04	0.00	0.26
Kod odlučivanja najbolje je biti po strani.	0.42	0.01	-0.41	28.90	0.00	0.50
Kad nisi u središtu događanja bolje sagledavaš probleme.	0.36	-0.01	-0.33	19.69	0.00	0.42
Pravi čovjek je individualac i ne treba se posebno truditi oko grupe.	0.05	0.04	-0.13	1.74	0.17	0.11
Mene vole mnogi ako ne i svi i tako mi je najbolje.	0.49	0.01	-0.50	44.11	0.00	0.61

/G1-Z, G2-Z i G3-Z = standardizirane aritmetičke sredine grupa, F i p = analiza varijance, D = diskriminativna funkcija, R=diskriminacija (0.57), Root = korijen (85.00 %), DELTA=diskriminacija (0.34), Wilks lambda=0.62, Hi kvadrat= 295.85, DF=stupnjevi slobode (96), P=probabilitet (0.0000), Centroidi = C1, C2, C3 (0.22; 0.01; -0.23)/

U odnosu na druge grupe nešto izraženije smatraju kako se znanje koristi za opću dobrobit, da je profesionalnost zamijenila emocije na radnom mjestu i da ona jamči uspjeh u poslu.

Smatraju kako je stvaranje odnosa danas stvar interesa i da ljudi trebaju uspostavljati čvrste odnose s malim brojem prijatelja. Smatraju da mnogi ljudi uvažavaju njihove stavove i mišljenja no oni ne vole biti u kontaktu s brojnim i različitim ljudima. To bi značilo da je njihova interakcija s okolinom intenzivnija. Ne vole mjesto u kojem su rođeni i imaju prosječno mišljenje o tome rade li mladi ljudi na dobrobiti mjesta u kojem su rođeni. Misle kako mjesto rođenja definira karakteristike čovjeka koji je u njemu rođen i nešto izraženije od ostalih grupa smatraju da bi mladi ljudi trebali ostati u mjestu rođenja. Imaju prosječno mišljenje o tome da je stupanj obrazovanja danas manje važan nego prije, da je učenje bitan aspekt odgoja u prijenosu vrijednosti društva te da bolje obrazovanje daje mogućnost boljeg radnog mjesta. No nešto izraženije od drugih grupa smatraju da obrazovanje trebaju imati svi bez obzira na dob, spol, vjeru... Rezultati upućuju na visoke upravljačke aspiracije i eventualno urbano porijeklo te manji utjecaj roditelja.

Upravljačko – inferiorni ne žele biti po strani kod odlučivanja već naprotiv, žele biti u središtu događanja jer misle da tako bolje sagledavaju probleme. Ne misle da je čovjek individualac već da se treba posebno truditi oko grupe. Smatraju da ih drugi ne vole i zbog toga im nije dobro. Ne bi bolje vodili institucije i ne treba se truditi preuzeti dio odlučivanja. Ne bi lako organizirali grupu koja bi mogla bolje voditi institucije i ljude i ne misle da oporba ima veći utjecaj na ljude nego vlast. Nešto izraženije od drugih grupa smatraju da su osobe koje odlučuju jako sklone dogovorima te misle da ljudi koji uvjetuju pravila nisu stabilni i nezavisni a oni koji kontroliraju institucije nisu politički jako aktivni. Nešto izraženije od drugih grupa misle kako su pravila zajednice u kojoj žive izvrsna. Smatraju kako je mjesto boravka važno ali ne žive u mjestu o kojem su sanjali. Mjesto u kojem žive nije dobro povezano s ostatkom svijeta. Nešto izraženije od drugih grupa smatraju kako je moda važan dio društvene pozicije ali imaju prosječno mišljenje o tome treba li svaki čovjek imati svoj stil. Smatraju da ljudi danas ne teže pretjeranom standardu i ne misle da bi svaki čovjek trebao imati kuću, bazen, laptop... Po njima materijalna dobra nisu najvažniji dio čovjekovog statusa, nije točno da čovjek ima sredstava onoliko koliko se potruži, ne misle da te u društvu cijene kad imaš dobre prihode i oni neće svoje aktivnosti u životu usmjeriti prema zaradi. Misle da biti orijentiran politički ne znači djelovati pozitivno, prosječno su uključeni u političke procese i imaju prosječno mišljenje o tome treba li se odlučiti i potpuno prihvatiti pravila određene politike. Nešto izraženije vrijednosti u odnosu na druge grupe imaju o tome da političko mišljenje treba mijenjati sukladno statusu. Misle da politika nije najvažniji segment društva i da politički status ne jamči sigurnost. Slabo izražena negativna vrijednost o tome da je politički status doživotan a prosječna vrijednost o tome da se politička pozicija povećava sukladno spoznajama. Nešto izraženiju negativnu vrijednost u odnosu na druge grupe imaju o tome da se znanje koristi za opću dobrobit a skoro zanemarivu negativnu vrijednost o tome da je profesionalnost zamijenila emocije na radnom mjestu i da je većina ljudi eksperti u svojim poslovima. Misle da ljudi ne uvažavaju njihove stavove i mišljenja i da ne trebaju uspostavljati čvrste odnose s malim brojem prijatelja, slabije izraženo u odnosu na ostale mišljenje o tome da je stvaranje odnosa danas stvar interesa, slabije izraženo u odnosu na ostale negativno mišljenje o tome da vole biti u kontaktu s brojnim i različitim ljudima. Po njima mjesto rođenja ne definira karakteristike čovjeka koji u njemu rođen, slabije izražene negativne vrijednosti vezano za to da mladi ljudi rade na dobrobiti mjesta u kojemu su rođeni i da bi trebali ostati u mjestu rođenja. No, oni vole mjesto u kojem su rođeni. Nešto pozitivniji stav u odnosu na druge grupe imaju vezano za to da je stupanj obrazovanja danas manje važan nego prije. Ne slažu se s time da obrazovanje trebaju svi bez obzira na dob, spol, vjeru... Ne smatraju učenje bitnim aspektom odgoja u prijenosu vrijednosti društva niti smatraju da bolje obrazovanje daje mogućnost boljeg radnog mjesta.

Jako izražena negativna vrijednost mjesta rođenja znači da se ne osjećaju pripadnicima tog mjesta, ne smatraju da je edukacija toliko bitna stvar, nemaju razvijenu socijalnu mrežu. Genotipski možda se radi o skupu entiteta za koje je svojstven upravo niži stupanj uspostavljanja socioloških relacija a u svemu tome naravno i upravljačkih tendencija. Nije isključeno i da se kod ovih entiteta možda mahom radi i o djeci sa sela a ne bi valjalo isključiti mogućnost pojačanog roditeljskog utjecaja izvan ta dva navedena moguća razloga. Tome u prilog govore i varijable koje opisuju karakteristike mjesta rođenja jer je očito da upravljački inferiorni entiteti nisu zadovoljni tim mjestom.

Načelno bi odnos između ovako dobivenih superiorne i inferiorne grupe mogli opisati kao razliku između urbanog i ruralnog odnosno upravljača visoke aspiracije i neupravljača niske aspiracije.

Neka druga istraživanja na ovom istom uzorku pokazala su primjerice određenu mjeru konzervativnosti i tradicionalnog shvaćanja muškog-ženskih odnosa u stavovima (Bonacin Da., Blažević i Lovrić, 2009; Blažević, Bilić i Bonacin Da, 2009). Također su se pokazala i dva pristupa upravljanju pri čemu bi se jedan stav mogao opisati kao *pragmatičan* a drugi kao *egoističan* (Bonacin, Da., Bonacin i Bilić, 2009). Također se pokazalo postojanje pet taksona koji egzistiraju unutar populacije a tiču se političkog, rezidencijalnog, materijalnog, individualnog te obrazovnog statusa. Razumljiva je važnost dobivenoga. Naime, ukoliko se zna kakvi tipovi postoje unutar promatrane populacije, odnosno kakav stav i pristup upravljanju imaju, onaj ko se njima bavi zna što će im ponuditi i kamo ih usmjeriti. To je važno naročito kad se uzme u obzir kako se u praktičnom, poslovnom životu ljudski resursi (dakle i menadžeri) prirodno diferenciraju prije svega prirodno u glavama top menadžera i to načelno (ako isključimo različite zloupotrebe) prema učinku odnosno sposobnostima. Obično na način da je 20% onih u vrhu, 70% onih u sredini i 10% onih na dnu. U skladu s tim idu obostrana očekivanja (obveze te beneficije-bonusi, akcije, pohvale, dodatna obuka te niz nagrada za dušu i materijalni status). Do zvijezda stižu najbolji i tako se prema njima treba ponašati (Welch, 2007).

5. Zaključak

Unutar uzorka ispitanica dobivene su tri grupe i to upravljački superiorni, upravljački neutralni i upravljački inferiorni. Pokazalo se da se grupe značajno razlikuju naročito po varijablama ekonomskog statusa, mjesta boravka te varijablama koje definiraju mikrosociološke oporbene i regulativne klike. Detaljni pregled rezultati upućuju na činjenicu kako i adolescenti s jedne strane posjeduju visoke a s druge strane niske upravljačke aspiracije i to u odnosu kojeg bi mogli opisati kao odnos urbanog i ruralnog. Taj podatak zahtijeva dalje i detaljnije istraživanje. Ono što je važno za naglasiti jest da je moguće makro i mikrosociološkom diferencijacijom srednjoškolski temeljem upravljačkih tendencija definirati njihov trenutni upravljački status pa time otvoriti mogućnost prepoznavanja njihovog budućeg upravljačkog statusa u društvu. Aplikativna važnost toga je u činjenici da je takvim proučavanjem moguće na vrijeme prepoznati nekog budućeg „top menadžera“ i dati mu adekvatnu potporu na korist njemu i društvu samome.

6. Literatura

- Bilić, Ž., Pavić, I. i Herceg, Z. (2009). Taksonomska struktura socioloških indikatora srednjoškolki. *Međunarodna znanstveno-stručna konferencija Upravljanje slobodnim vremenom*. Zagreb, Kineziološki fakultet i Zagrebački velesajam, pp:467-476. (ur. Andrijašević, M.).
- Blažević, S., Bilić, Ž. i Bonacin Da, (2009). Razlike parametara slobodnog vremena učenica i učenika gimnazija, *IV Međunarodna konferencija i V kongres CSA*, Tivat. (ur. Bjelica, D.).
- Bonacin, D. (2004). *Uvod u kvantitativne metode*. Kaštela: Vlastito izdanje.
- Bonacin, D. (2006). *Uvod u teoriju treninga*. Kaštela: Vlastito izdanje.
- Bonacin, D., Bilić, Ž., Bonacin, Da. (2008). *Uvod u antropološku analizu*. Travnik: Kineziološki fakultet.
- Bonacin, Da. (2008 a). Prapovijesni čovjek, moderni čovjek, čovjek koji upravlja. *Međunarodni simpozij "Čovjek i moderni svijet"*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, pp. 73-80. (ur. Čaklovića, F.).
- Bonacin, Da. (2008 b). Optimizacija klasično dizajnirane strukture sportske organizacije. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja. /diplomski rad/.
- Bonacin Da., Blažević S. i Lovrić F. (2009). Razlike socioloških indikatora učenica i učenika Gimnazija, *IV Međunarodna konferencija i V kongres CSA*, Tivat. (ur. Bjelica, D.).
- Bonacin, Da., Bonacin, D. i Bilić, Ž. (2009). Relacije značajki slobodnog vremena i indikatora upravljanja srednjoškolki. *Međunarodna znanstveno-stručna konferencija Upravljanje slobodnim vremenom*. Zagreb, Kineziološki fakultet i Zagrebački velesajam, pp:457-466. (ur. Andrijašević, M.).
- Đorđević, D. (1978). *Razvojna psihologija*. Gornji Milanovac: NIP Dečje novine.
- Fanuko, N. i sur. (1995). *Sociologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lindsey, G. i Hall, K. (1978). *Teorije ličnosti*. Beograd: Nolit.
- Malacko, J. i Rađo, I. (2006). *Menadžment ljudskih resursa u sportu*. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja.
- Piaget, J. (1979). *Epistemologija nauka o čovjeku*. Beograd: Nolit.
- Saksida, S. i Petrović, K. (1972). Teoretični model socijalne stratifikacije - poskus kvantitativne verifikacije. *Teorija in praksa*, 9, 10: 1407-1419.
- Smajlović, N., Bonacin, Da. i Bonacin, D. (2007). Prenatalni status djeteta. *Pregled*, 87, 3-4, 185-202.
- Šunje, A. (2002). *Top menadžer: vizionar i strateg*. Sarajevo: Tirada.
- Vajić, I. i sur. (2004). *Preduzetnički menadžment: biznis plan i biznis programi* (ur. I. Vajić). Beograd: Institut za razvoj malih i srednjih preduzeća, Zagreb: Centar za investicije.
- Welch, J. (2007). *Veština pobeđivanja*. Novi Sad: Adizes i Graph style.